

УДК 373.3

НАГОРНА Олена Василівна -

асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: len.lex.kir7@gmail.com

ORCID:

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИРОДОТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освіта є запорукою майбутньої демократичної і незалежної країни. Саме тому кожна держава опікується проблемами освіти, здійснює реформи. Першочерговим завданням реформування системи педагогічної освіти є оновлення цілей та вдосконалення її змісту на основі комплексного підходу й підвищення рівня фахової підготовки вчителя.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання у дітей відповідального ставлення до людини як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. В усіх ланках системи освіти закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожної людини. [3, с. 6].

Сучасне суспільство, досягнувши високого технологічного рівня розвитку, нехтує законами природи, що часто призводить до негативних наслідків. Одним із пріоритетних завдань сучасної школи є виховання у дітей відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість досліджень присвячена впливу природотерапії на дітей (Г. Іващенко, В. Кондрашин, Л. Обухова, Н. Каншоністова, М. Плоткін, О. Чебикіна та ін.). Заслуговують на увагу роботи, які вивчають та розглядають

методи природотерапії через організацію навчальної діяльності (І. Малишевська, Н. Бібік, М. Фролов, А. Копитін, О. Біда, І. Єрмаков, А. Маслоу, Л. Різник, Л. Шаповал та ін.). Проблеми головних концептуальних завдань присвячені праці (А. Биков, І. Бех, В. Бондар, В. Синьов, та ін).

Мета статті - дати загальну характеристику природотерапії, проаналізувати технології природотерапії як засоби корекції здоров'я дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз даних статистики свідчить про загрозливий стан здоров'я дітей. В Україні зростає кількість дітей, які страждають психічними і фізичними хворобами. З кожним роком ці показники погіршуються, зростають нервово-психічні, соматичні захворювання. Вищезазначене свідчить, про нагальну потребу наповнити зміст інклюзивної освіти турботою про здоров'я дітей. Це передбачає запровадження системи медичних, педагогічних, корекційних, соціальних заходів спрямованих на відновлення, корекцію або компенсацію порушень психофізичних функцій, станів, особистісного статусу дітей. Особливої актуальності набуває сьогодні формування готовності майбутнього вчителя, як професійного фахівця до цілеспрямованої роботи з дітьми з особливими освітніми

потребами, ефективного використання можливостей природних об'єктів у підтриманні їхнього психічного і фізичного здоров'я [5, с.38].

Метою інклюзивної школи є формування фізичного, психічного і морального здоров'я, організація навчально-виховного процесу, який дає можливість максимально зменшити навантаження, забезпечити своєчасну діагностику та корекцію, комплексну та систематичну медико-психологічну допомогу дитині з особливими освітніми потребами. Такий підхід руйнує старі стереотипи щодо сприйняття дитини з вадами психофізичного розвитку як пасивного об'єкта виховного процесу, здійснює пошук ефективних технологій відновлення фізичного, психічного та духовного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами, використання позитивного впливу всіх природних об'єктів на його особистість.

Для збереження і зміцнення здоров'я дітей необхідні науково обґрунтована система засобів, спрямована на поліпшення медичного, психологічного і педагогічного супроводу дитини в інклюзивному середовищі. Раціональний режим передбачає передусім чергування різних видів навчальної діяльності і відпочинку. Створення навчального середовища, спрямованого на оздоровлення учнів, передбачає також впровадження системи оздоровчих впливів, у тому числі і природних засобів, сприятливих для їх розвитку, зміцнення і збереження здоров'я [6, с.95].

Спілкуючись з природою, вивчаючи її об'єкти і явища, діти з особливими освітніми потребами пізнають навколишній світ, відкривають все його розмаїття, усвідомлюючи цінність такого пізнання, переживають морально-естетичні почуття, часто насолоду. Саме цей період у житті дітей є сприятливим для

усвідомлення себе невід'ємною складовою природи, своєї ролі в її збереженні й примноженні її багатств.

Науковці мало приділяють уваги позитивному впливові природи на розвиток особистості з обмеженими можливостями. Необхідно переосмислити зміст навчально-виховної роботи з дітьми із психофізичними вадами, впроваджувати нові методи навчання, які передбачають позитивний вплив природи загалом та її окремих об'єктів на психофізичний стан дітей, і сприяють розвитку їх життєдіяльності. Велике значення у навчально-виховному процесі дітей з особливими потребами відіграє природотерапія, засобами якої можна формувати як позитивне ставлення до природи дітей з психофізичними порушеннями, так і корегувати їх психічне і фізичне здоров'я.

Природотерапія – вивчає вплив природних чинників на чуттєву і емоційну сфери психіки дитини. Потужний ефект природотерапії – відновлення здоров'я через спілкування з природою – полягає не тільки в значному поліпшенні фізичного та психічного стану, але й у підвищенні інтелектуальних здібностей дитини. Нині вже доведено, що спілкування з природою здійснює терапевтичний вплив на дитину. Безпосередній контакт з природою дозволяє домогтися зняття страхів у дітей, розвинути доброзичливість і любов, позбутися агресії, злості і збудливості. Саме такий комплексний підхід до освіти кожної дитини дозволяє отримати не тільки якісну освіту, а й знайти надалі своє місце в житті.

Якщо традиційні методи навчання добре відомі кожному педагогу, то методи психолого-педагогічної корекції суб'єктного ставлення до природи, які б сприяли, у свою чергу, корекції психофізичних порушень у дітей, використовуються значно рідше. Природні

об'єкти і явища виступають потужним і необхідним засобом формування особистості. Адже, не володіючи відповідними методами впливу на дітей через природу, педагог сам не зможе розвиватись як гармонійна особистість, використовувати у своїй роботі засоби природотерапії для зміцнення психофізичного здоров'я дітей.

Василь Сухомлинський, впровадив у практику основні методи і форми природотерапії. Він широко використовував природотерапію у навчанні та вихованні дітей: смакотерапію, кольоротерапію, аромотерапію та ін. Усе це він поєднував з музикотерапією та іншими формами та методами впливу. Діти милувалися красою природи, слухали спів пташок, прислухалися до шелесту листя, шуму вітру тощо.

Заняття з природотерапії передбачають педагогічну актуалізацію активності дітей. Вони спрямовані на стимуляцію проявів співчуття, співучасті, підтримки, піклування. Крім того, прояв ширих дитячих емоцій від дотику до живої природи вартий того, аби дорослі витрачали на це час та свої зусилля.

Завданням природотерапії є:

- корекція цілей взаємодії дітей зі світом природи;
- навчання умінням і навичкам такої взаємодії;
- розвиток можливостей різнобічного сприйняття світу природи.

Розглянемо деякі складові природотерапії, які доцільно застосовувати в освітньому процесі для дітей з вадами психофізичного розвитку.

Смакотерапія – оздоровлення смаком. На думку дослідників, не сама їжа, а саме її смак може бути корисним і навіть цілющим. Язик людини поділений на безліч біологічно активних ділянок, кожна з яких пов'язана з якимось органом. Метод зцілення смаком, смакотерапію, було

започатковано ще в Аюрведі - давньоіндійській медицині. На смакові рецептори діють різні смаки: гіркий, кислий, солодкий, солоний, і виявляють при цьому цілющий вплив.

Ароматерапія – лікування ароматами. Народний досвід і дослідження вчених довели, що заходи здатні управляти настроєм і працездатністю. Ароматерапію застосовують у сполученні з музотерапією. Призначений для ослаблених, пригноблених або, навпаки, перезбуджених дітей. Це безпечний ефективний спосіб допомогти дітям аутистам в рішенні таких проблем, як розлади сну, спалахи гніву, прояви занепокоєння.

На корекційних заняттях ароматерапія є фоном. Її поєднують з музикотерапією, квітковотерапією, казкотерапією. Ароматерапія корисна для дітей тим, що кожна ефірна олія, як зазначають дитячі психологи, увібрала у себе близько 500 рідин, що мають цілющу силу рослин та природи. Але ароматерапію потрібно застосовувати обережно і за згодою батьків та лікарів.

У 1939 році фізіолог Д.И. Шатенштейн уперше науково обґрунтував й експериментально довів, що деякі нюхові подразники впливають на багато функцій й особливо на працездатність. Так, наприклад, аромати лаванди й розмарину діють заспокійливо й усувають стан стресу, запах лимона й евкалипта збуджують нервову систему й підвищують працездатність. Ефірне масло садового чебрецю прекрасно діє на вегетативну нервову систему. Мігрень і нудота відступають при вдиханні аромату м'яти. Тривале вдихання лаванди забезпечує снотворний ефект, так само, як ромашки, валеріани й меліси. Аромат хвої, як тонізуючий засіб доцільно застосовувати під час проведення мовленевих ігор.

До природотерапевтичних способів впливу на емоційну і когнітивну сфери психіки дітей з особливими освітніми потребами відноситься і кольоротерапія. Властивості кольору вкрай важливі для розвитку творчих мовленнєвих здібностей дітей. Колір, впливаючи на фізіологічні системи, здатний як пригнічувати, так і активізувати мовленнєву та інші діяльності, поліпшувати настрої, навіювати певні думки, почуття, а також допомагає відтворюванню образів в казкотерапії.

Червоний колір - викликає інтерес до мовленнєвої діяльності, підвищує пошукову активність під час вибору доречних і точних слів та їх форм. Жовтий колір – позитивно впливає на творчі розповіді дітей. Синій колір – корисний при розмірковуванні. Зелений колір – допомагає дитині аналізувати власне висловлювання. Фіолетовий колір – дає дітям натхнення до творчої діяльності. Під час кольоротерапії можна використовувати не лише природні, але будь - які кольорові дидактичні матеріали.

Термін рекреація, як відомо, походить від латинського слова «recreatio» (повернути до життя, оживити, зміцнити, підкріпити, відновити). Оздоровчо-рекреативна фізична культура – це відпочинок, відновлення сил за допомогою засобів фізичного виховання (заняття фізичними вправами, рухливі і спортивні ігри, туризм, фізкультурно – оздоровчі розваги). Щоб відтінити специфіку цього терміну в сфері фізичної культури, часто говорять «фізична рекреація». Фізична рекреація – процес відновлення психоемоційного стану дитини завдяки активному відпочинку з використанням засобів фізичної культури.

Щоб рекреативне оздоровлення давало позитивний вплив на здоров'я дитини, необхідно дотримуватись певних правил:

– засоби і методи рекреативного оздоровлення повинні застосовуватись тільки такі, які мають наукове обґрунтування їх оздоровчої цінності;

– фізичні навантаження повинні плануватись відповідно з можливостями дітей;

– в процесі використання всіх форм рекреативного оздоровлення необхідно забезпечити регулярність і єдність лікарського, педагогічного контролю і самоконтролю.

Вибір тої чи іншої методики занять фізичними вправами з оздоровчою спрямованістю є співвідношення з реальними обставинами, можливостями, вимогами, деколи є справою індивідуального смаку і інтересу. Оздоровчий ефект фізичної рекреації спостерігається лиш тільки в тих випадках, коли заняття раціонально збалансоване по спрямованості до індивідуальних можливостей дітей. Заняття фізичними вправами активізують і удосконалюють обмін речовин, покращують діяльність центральної нервової системи, забезпечують адаптацію серцево-судинної, дихальної і інших систем до умов м'язової діяльності, прискорюють процес входження в роботу і функціонування систем кровообігу і дихання, а також скорочують довжину функціонального відновлення після зрушень, які викликає фізичне навантаження.

Крім оздоровчого ефекту, фізичні вправи діють тренувально на організм дитини. Оздоровчий, лікувальний і тренувальний вплив фізичної рекреації на організм стає більш ефективним, якщо вона правильно поєднуються з загартовуванням у вигляді водяних процедур, сонячних і повітряних ванн, а також масажу. Таким чином, регулярне застосування фізичної рекреації і загартовуючих факторів покращує

життєвий тонус організму, загальний стан імунної системи, функції вегетативної системи і працездатність.

Водночас ми розглядаємо природотерапію як специфічну педагогічну технологію збереження і корекції здоров'я учнів з особливими освітніми потребами та активації їх пізнавальної діяльності на засадах впливу об'єктів природного оточення, як педагогічне «лікування» засобами природи у навчально-виховному процесі інклюзивної освіти, усвідомлюючи при цьому необхідність розробки технологічних прийомів щодо підготовки фахівців до використання природотерапії у педагогічній діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напреду. Отже, психолого-педагогічну доцільність використання природотерапії у навчально-виховній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти дають можливість реалізувати оздоровчі цілі навчально-виховного процесу. Запропоновані технології передбачають формування системи ціннісного ставлення до природи, знань, умінь і навичок, що забезпечують можливість вчителям використовувати засоби природотерапії у навчанні дітей з особливими психофізичними потребами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. Авторів: А.А. Колупаєва., Н.З Софій., Ю.М. Найда та ін. За заг. Ред. Л.І. Даниленко., — К.: 2007. — 128 с.
2. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: О.В. Гаврилов Навчальний посібник. — Кам'янець-Подільський: Аксиома, 2009. — 308 с.
3. Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта»: навч.посіб.для студентів спец. «Спеціальна освіта» / Пахомова Н.Г.,

ПНПУ ім. В.Г.Короленка. — Р\Полтава: ТОВ «АСМІ», 2016.-192 с.

4. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітньому процесі/Н.Денисенко //Дошкільне виховання. — 2004. -№12. — С.4-6.
5. Малишевська І. Методика використання природотерапевтичних засобів у професійній підготовці майбутнього вчителя.: Реком. І. Малишевська. - Умань: Алмі, 2010. — 47 с.
6. Малишевська І. Природотерапія у роботі з учнями початкової школи: навч.-метод. Пос. / І.Малишевська. —Умань:, 2009. - 162 с.

REFERENCES

1. Inclusive school: peculiarities of organization and management: Educational and methodical manual / Кол. Authors: AA Kolupayeva., N.Z. Sophia., Yu.M. Nida and others. Per unit edit LI Danilenko. - K .: 2007. - 128 p.
2. Special children in the institution and social environment: O.V. Gavrilov Training Manual. - Kamyansky-Podilsky: Axioma, 2009. - 308 p.
3. Topic in specialty "Special Education": Teachers for students special. "Special Education" / Pakhomova N.G., PNPУ them. VG Korolenko. - R \ Poltava: LLC "ASMI", 2016-192 p.
4. Denisenko N. Health-improving technologies in the educational process / N. Denisenko // Preschool education. - 2004 No. 12 -S.4-6.
5. Malyshevskaya I. Methodology of the use of natural therapeutic agents in the training of the future teacher .: The river I. Malyshevskaya - Uman: Almi, 2010. - 47 p.
6. Malyshevskaya I. Natural therapy in work with elementary school students: teaching method. Pos. / I. Malyshevskaya. - Uman :, 2009. -162 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Нагорна Олена Василівна – асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інклюзія, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, психотерапія.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Nahorna Olena Vasylivna – Assistant of the Special Education and Health Department of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Scientific interests: inclusion, inclusive education, children with special educational needs, psychotherapy.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2019 р.

*Рецензент – д-р.фіз.-мат. наук,
професор Волков Ю.І*

УДК 371.321.4

НІЧИШИНА Вікторія Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник декана фізико-математичного факультету
з навчально-методичної роботи

Цentrальноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

ORCID: 0000-0003-3771-1589

e-mail: vika.nichishina@ukr.net

**МЕТОДИКА РОЗРОБКИ І ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МАТЕМАТИКИ
З ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ СИТУАЦІЙ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес навчання є складним і діалектико суперечливим процесом. У ньому поєднується три взаємопов'язані компоненти: зміст навчання, викладання і учіння. Зміст і структура уроку в школі повинні сприяти удосконаленню кожного із цих компонентів.

Зміст підручника має доповнюватися різноманітними дидактичними матеріалами і, в першу чергу, системно ігрових і цікавих завдань з тим, щоб викладання вчителя було зрозумілим, доступним та творчим.

Дитина входить у світ дорослих фактично через гру. Гра – це її біологічна

потреба, гра – це праця, гра – це навчання, вона нічим не замінюється, природжена потреба організму, без задоволення якої неможливий нормальний розвиток мозку дитини.

Цілком природно, що саме в грі слід шукати приховані можливості для успішного засвоєння учнями математичних ідей, понять, формування необхідних умінь і навичок.

Якщо спочатку учень зацікавиться лише грою, то його дуже швидко зацікавить пов'язаний з нею матеріал, у нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цей матеріал, тобто він почне готуватися до участі в грі. Гра дає змогу легко привернути увагу й тривалий час